

HJERNE OG SEKSUALITET

En anmeldelse af

Christian Graugaard, Preben Hertoft, Bo Møhl (red):

Hjerne og seksualitet – aspekter af teori og klinik.

Munksgaard, København 1997. 349 sider, 298 kr.

Birgit Petersson

Naturligvis måtte jeg, med min psykiatriske baggrund og mit arbejde med køn og kønsforskelles betydning for sygdom og sundhed, kaste mig over afsnittet om køn og kognition som det første. Forfatterernes udgangspunkt er, at der skulle være sket et opbrud i de stereotype kønsroller i den vestlige verden, således at mennesker her har fået mulighed for at konstruere sig selv som køn. Senere hedder det »jo mere vi kan frigøre os fra synspunkter om, at traditionelle kønsroller binder vores adfærd og hæmmer vor udfoldelse, jo hurtigere vil vi kunne se det enkelte menneskes muligheder og nå frem til en mere fleksibel definition af dets kønsidentitet«(s 72).

Jeg tænker, hvad er det for en verden disse to kloge mennesker, Bo Møhl og Alice Theilgaard, lever i. For der er vel en del af kønsidentiteten, der i allerhøjeste grad bestemmer menneskers liv globalt, nemlig at kvinder føder børn. Stadigvæk, og forhåbentlig i al fremtid, så ikke det bl.a. jeg har kaldt livmodermisundelse, fører til, at det fremover er begge køn eller maskiner, der føder menneskebørnene (Petersson 1992,1995). For der er næppe tvivl om, at dette er eller bliver teknisk muligt, men det er en helt anden historie end *Hjerne og Seksualitet*, som dette er en kommenteret anmeldelse af. Kønsrollerne hævdes forandret gennem de sidste 20-30 år. Men er der overhovedet tale om forandringer i kønsrollerne? Er der i virkeligheden ikke blot tale om ændrede sociale forhold, således at kvinder nu i princippet er økonomisk selvstændige, men at dette næppe har medført særlige ændringer i kønsrollerne. For mænd er det stadig arbejdet, der har første prioritet og for kvinderne er det familien. Selv om der naturligvis er undtagelser. Nogle unge har nu, som altid, en frigjort-

Birgit Petersson er uddannet læge og er speciallæge i psykiatri. Siden 1987 lektor i medicinsk kvinde- og kønsforskning ved det sundhedsvidenskabelige fakultet, Københavns Universitet. Er desuden privatpraktiserende psykoterapeut. Har udgivet en række bøger, sidst: *Frygten for fedtet* (Lindhardt og Ringhof, 1997) og *Pæne piger? Spiseproblemer og deres behandling* (Dafolo, 1997).

hed i forhold til den eksisterende kultur, og eksperimenterer i en periode med sig selv og deres liv. Men når det kommer til livets realiteter, så handles der traditionelt, lige nu endda meget traditionelt, målt i udgifter til bryllupper. En nyere spændende undersøgelse, der illustrerer denne fastholdelse i arbejds-/familielivsidentitet, er Tine Rask Eriksens undersøgelse af kræftpatienter (Eriksen 1996). I denne illustreres at mænd søger at fastholde deres arbejde, når de stresses af sygdom, mens kvinder søger til familien. I Danmark er antallet af enlige fædre faktisk også faldende, mens debatten kører, som var det et hyppigt forekommende fænomen (Christoffersen 1996). Og de enlige mødres vilkår i forhold til de enlige fædres, viser samme undersøgelse, er som gennemsnit så dårlige, at vi burde skamme os. Der findes, mig bekendt, meget lidt forskning omkring ændringerne i kønsrollestereotyperne, fx sammenligner Lewin og Tragos (1987) forholdene i 1956 og 1982, hvor der kun findes få forskelle. Til gengæld har man sikkert til alle tider set enkeltpersoner eksperimentere med at »konstruere« sig som køn. I en del tilfælde måske mere af nødvendighed end egenlig konstruktion. Den engelske forfatterinde Virginia Woolf kan nævnes som eksempel.

Tilbage står, som nævnt i artiklen, at der *er* kønsforskelle, men at begge køn har muligheder for at udvikle de egenskaber, som statistisk set i højere grad er knyttet til det andet køn. Forfatterne fremhæver miljøets betydning, og nævner enkelte af de efterhånden mange undersøgelser, der dokumenterer dette. Afsnittet er en god, kortfattet og nuanceret indføring i et spændende og kompliceret område, men jeg savner ind imellem godt nok en kritisk sans. Blandt andet belysning af kønsforskelle i relation til det psykologiske testapparat.

Den samme nuancering på dette område kan man ikke tilskrive Helmuth Nyborg. Han fremsætter sine egne hypoteser om kønshormonernes påvirkning af fostret og følgerne af disse påvirkninger hos både børn og voksne. Her er en total afvisning af enhver påvirkning af barnet gennem socialisering og kognitiv indlæring i årene efter fødslen. Alt er bare biologisk bestemt. Og teorierne bliver brugt til at forklare stort set alle biologiske forhold. Synd nok, for der er næppe tvivl om, at kønshormonerne påvirker fostret både direkte og indirekte, men her lukkes enhver diskussion. Hvis nogen har lyst til at se Nyborgs teoretiske model sat ind i en større sammenhæng kan Diane F. Halperns både grundige og let læste bog anbefales (Halpern 1992). Her findes også en uddybende diskussion af kognitions- og socialiseringsteorierne og ikke mindst målemetoderne, alt sammen sat i relation til den biomedicinske forskning. Det er nemlig indimellem selv for den kyndige læser meget svært at tolke f.eks. udviklingen i kønsforskelle i de forskellige test, for slet ikke at tale om hele diskussionen om, hvorvidt det ene køn eller den ene race er mere begavet end den anden, med mindre man ved, at disse test er ændret gennem årene. Det gælder bl.a. vægtingen for dele af prøverne, som er fra kvinders respektive mænds oplevelses- og erfaringsverden.

At kønsrollerne og magtforholdene er ved det gamle viser også *Hjerne og seksualitet*. Se bare indholdsfortegnelsen: »Perifer og central innervation af penis« hedder et afsnit. Hvor er det tilsvarende om kvinder? Et andet hedder »Seksuelle overgreb under krigsforhold – en undersøgelse af mænd udsat for seksuel vold«. Her skal anføres, at forholdene for kvinder dog berøres i artiklen. Det ville også være mærkeligt andet, men alligevel er fremhævelsen af manden interessant, for det er først og fremmest kvinder, der udsættes for seksualiseret vold, både i krigs- og fredstid. Det samme gælder i øvrigt *Opvækst hos enlige fædre*, for så vidt at enlige fædre faktisk er en sjældenhed. Alligevel trækkes disse frem i titlen på bogen, der er en undersøgelse af begge køns forhold. Det kan undskyldes i en bog, der publiceringsmæssigt er rettet til en bestemt gruppe, men ikke i en videnskabelig publikation som den aktuelle og undersøgelsen af enlige forældre.

Hjerne og seksualitet er på én gang inspirerende og deprimerende. Den sparsomme viden, man faktisk har omkring psykisk syge mennesker set i relation til de indgribende stoffer, f.eks. de forskellige psykofarmaka, der bruges i behandlingen, er tankevækkende, selv om den ikke er ukendt. Dette gælder i relation til seksualitet, men også til mange andre aspekter af stoffernes virkning. Bogen søger med både en teoretisk og klinisk angrebsvinkel at komme et lille skridt videre. Det samme gælder stoffer til behandling af andre sygdomme f.eks. epilepsi. Jeg er slet ikke i tvivl om, at det er nødvendigt at bruge en del af disse lægemidler, men den sparsomme viden kalder på lidt større ydmyghed, mere afvejning af fordele og ulemper, og ikke mindst mere forskning og viden. Det sidste også som en lille bøn til, at nogle flere løfter sig op fra nogle snævre specialiserede felter, og søger at skabe sig et bredere overblik, uanset at det måtte medføre en lidt større overfladiskhed. For trods al tale om at anskue mennesket som et helt menneske, sker der for mig at se forskningsmæssigt og klinisk det modsatte. Noget en bog som denne, der søger at samle trådene, selvfølgelig kan være med til at rette op på, men som også meget tydeligt illustrerer svagheden ved specialiseringen.

Spændende er de nye landvindinger i forståelsen af fosterudviklingen i et fremragende indlæg af Knut Larsson og Josefa Vega Matuszcyk. Fostrets fælles udgangspunkt er – så vidt vi ved stadig det kvindelige; for grænsen for, hvor forskellene findes, rykker sig stadig nedad – og den utrolig fine proces, der skal til for at skabe to biologisk forskellige væsner alt efter det genetiske materiale, er et eventyr i sig selv. Hvordan det i praksis lykkes kan man både glæde sig og undres over. Men denne viden illustrerer igen den ydmyghed, vi burde have i forhold til teknologi og miljø. For ganske vist er menneskets reproduktion indrettet, så der dannes ca. 120 drengefostre for hver 100 pigefostre, ligesom der fødes ca. 105 drenge for hver 100 piger, i naturens forsøg på at rette op på drengenes medførte sårbarhed. Men hvis vi påvirker fostret f.eks. med stråling eller med kemiske midler, så fødes der færre drenge. Dette er set

bl.a. efter dioxinforgiftninger (Seveso). Det er, som om det kvindelige er det, der skal bevare. Samtidig med, at man stadig samfundsmæssigt usynliggør eller undertrykker det kvindelige, meget langt også som eksemplificeret i denne bog.

Bogen har mange andre spændende afsnit. En stor del af bogen er omkring specifikke sygdomme, hvor sygdommenes karakteristika og undersøgelser i relation til seksualitet er omtalt. Heller ikke udviklingshæmmede er glemt. Men hvor er graviditeterne? Hvor er børnene? Hvor er det almindelige »liv« og den nødvendige sammenkobling mellem »livet« og dets biologiske ansigt? Her er en stor udfordring til den psykologiske teori og forskning.

En absolut anbefalelsesværdig bog, men som tidligere anført kan den beriges, hvis man supplerer læsningen med f.eks. Halperns kønsbevidste gennemgang af egen og anden hjerneforskning.

Og så et hjertesuk. Redigeringen. Det er trættende at f.eks. kønsforskelle, der er grundigt gennemgået i et afsnit skal repeteres i næste og med forskellig opdatering af viden hos de forskellige forfattere. Denne indvending uanset at man sikkert har tænkt på, at afsnittene kan læses som selvstændige enheder. Man kan henvise. Også andre forhold burde være rettet. Har Søren Buus Jensen glemt sin kone som medforfatter; har han fået storhedsforestillinger, eller er det fordi, at det så ville være 5 ud af bogens ialt så 35 forfattere, der var kvinder, at der ikke er en medforfatter i hans afsnit? For han omtaler konsekvent sig selv som vi. Den slags aldeles uvedkommende små overvejelser tvinges man ud i. Men det er som anført kun et hjertesuk.

Bogen indeholder 22 relevante afsnit med ialt 34 forskellige forfattere, alle med et tydeligt engagement i feltet. Jeg har allerede nævnt enkelte forhold jeg savner, men ellers kommer man bredt omkring i stoffet. Det er helt uretfærdigt kun at nævne enkelte af dem, som jeg her har gjort. Jeg kan kun sige god læselyst.

LITTERATUR:

- CHRISTOFFERSEN, M.N. (1996): *Opvækst hos enlige fædre*. Socialforskningsinstituttet, København.
- ERIKSEN, T.R. (1996): *Livet med kræft*. Munksgaard, København.
- HALPERN, D.F. (1992): *Sex Differences in Cognitive Abilities* (2nd Edition). Lawrence Erlbaum Associates Inc., New Jersey.
- LEWIN, M. & TRAGOS, L.M. (1987): »Has the feminist movement influenced adolescent sex roles attitudes?« *Sex Roles*, 16:125-35.
- PETERSSON, B. (1992): *Misundelse*. Munksgaard, København.
- PETERSSON, B. (1995): *Sygeliggørelse af kvinder*. FadLs Forlag, København.